

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 30 mars 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

(1:a avd.)

Driftbudgeten.

Tionde huvudtiteln.

1:o) **Statens isbrytarverksamhet: Reparationer m. m. å statsisbrytaren Ymer.** I propositionen nr 163 har Kungl. Maj:t (bilaga 6, punkt 1, sid. 35—37 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 mars 1943) föreslagit riksdagen att till Statens isbrytarverksamhet: Reparationer m. m. å statsisbrytaren Ymer å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 676,000 kronor.

Av det till Statens isbrytarverksamhet: Omkostnader för innevarande budgetår anvisade förslagsanslaget å 150,000 kronor bestridas driftkostnader, däri inberäknat sjö tillägg och mässpenningar, samt underhållskostnader för statens båda isbrytarfartyg Atle och Ymer.

I skrivelse den 12 juni 1942 anmälde marinförvaltningen, att under senare hälften av 1941/42 års isbrytarkampanj så allvarliga skador konstaterats å Ymers dieselmotorer, att fartyget icke utan synnerligen stor risk för totalhaveri å motorerna kunde utgå på ny expedition.

På grund härav hemställde marinförvaltningen om uppdrag att gå i författning om fartygets reparation samt om anvisande för ändamålet av ett förslagsanslag av 750,000 kronor.

Genom beslut den 30 juni 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t marinförvaltningen att omedelbart låta utföra ifrågavarande reparation av fartyget, och förklarade Kungl. Maj:t sig framdeles vilja, sedan ämbetsverket inkommit med slutliga kostnadsberäkningar, meddela beslut rörande täckande av kostnaderna för reparationen.

I anledning av en av marinförvaltningen den 7 oktober 1942 gjord fram-

ställning bemyndigade Kungl. Maj:t därefter genom beslut den 23 oktober 1942 ämbetsverket att för en sammanlagd kostnad av högst 26,000 kronor låta i samband med förutnämnda reparation utföra följande arbeten å Ymer, nämligen anordnande av kylrum och avbärraranordning ävensom reparation av vissa haveriskador.

I därefter den 8 och 24 februari 1943 ingivna skrivelser har marinförvaltningen anmält, att kostnaderna för reparationen beräknades uppgå till högst 650,000 kronor, förutom kostnaderna för de i kungl. brevet den 23 oktober 1942 omförmälda arbetena, och hemställt att medlen i fråga måtte anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1942/43.

Departementschefen har för egen del tillstyrkt, att det erforderliga medelsbehovet, som alltså uppskattats till sammanlagt högst 676,000 kronor, måtte tillgodoses genom att beloppet anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43.

Utskottet.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, får hemställa,

att riksdagen må till *Statens isbrytarverksamhet: Reparationer m. m. å statsisbrytaren Ymer* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 676,000 kronor.

2:o) **Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.** Beträffande Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ifrågavarande ändamål (punkt 2) har riksdagen redan fattat beslut, varom här

erinras.

Kapitalbudgeten.

Fonden för statens aktier.

3:o) **Förvärv av aktier i Aktiebolaget tipstjänst.** I propositionen nr 2 har Kungl. Maj:t (bilaga 18, punkt 3 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1943) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Förvärv av aktier i Aktiebolaget tipstjänst å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 beräkna ett reservationsanslag av 47,000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i förberörda proposition nr 163 (bilaga 12, punkt 1, sid. 79—87 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 mars 1943) föreslagit riksdagen att till Förvärv av aktier i Aktiebolaget tipstjänst å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 47,000 kronor.

Bolagets aktiekapital, vilket icke till någon del äges av staten, uppgår till 45,000 kronor och dess reservfond till 50,000 kronor. Av bolagets vinstmedel ha, efter vederbörlig avsättning till reservfonden och utdelning till aktieägarna, under budgetåren 1935/36—1942/43 till statsverket inlevererats i runda tal 1,216,000 kronor, 4,062,000 kronor, 5,770,000 kronor, 12,882,000 kronor, 15,748,000 kronor, 7,000,000 kronor, 5,033,000 kronor och 5,336,000 kronor. Dessa belopp ha använts till idrottens och friluftslivets främjande samt, under senare år, jämväl för tillgodoseende av allmänna budgetära ändamål.

Av propositionen inhämtas, bland annat, att aktiekapitalet i bolaget helt ligger på enskilda händer och att styrelsens flertal tillsättes i vanlig ordning å bolagsstämma av de enskilda aktieägarna. Statens medinflytande i bolagets ledning inskränker sig väsentligen till rätten för Kungl. Maj:t att utse två av styrelsens fem ledamöter. Principiellt sett kan detta — med hänsyn till arten och omfattningen av de statens ekonomiska intressen, som äro förbundna med verksamheten — knappast sägas vara tillfredsställande. Riktigare synes vara, att även för bolaget, liksom exempelvis för penninglotteriet, en organisationsform åstadkommes, vilken mera direkt återspeglar att rörelsen bedrivs för det allmännas räkning. Tillfälle härtil synes lämpligen erbjuda sig i samband med att nu löpande koncessionstid utgår den 30 juni 1943. I vilken ordning och under vilka betingelser en sådan reform kan på det för staten förmånligast möjliga sättet genomföras har varit föremål för utredning inom statskontoret, som i skrivelse den 29 oktober 1942 framlagt tre alternativa förslag till frågans lösning. Enligt det första alternativet skulle bolaget bibehållas som ett till formen enskilt bolag men åtgärder vidtagas för att åt staten förvärva aktiemajoriteten i bolaget och bestämmande inflytande över dess ledning. Det andra alternativet innebär, att åt bolaget skulle givas karaktären av ett statligt bolag genom att aktierna, så långt aktiebolagslagen tillåter, förvärvades av staten. Enligt det tredje alternativet skulle bolaget upplösas och verksamheten övertagas av Svenska penninglotteriet aktiebolag. Yttranden över statskontorets förslag hava avgivits av patent- och registreringsverket samt Aktiebolaget tipstjänst och Svenska penninglotteriet aktiebolag.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att den av Aktiebolaget tipstjänst bedrivna verksamheten erhållit en betydande omfattning och att statens ekonomiska intresse av verksamheten i motsvarande grad ökat. Ehuru staten även med nuvarande bestämmelser i bolagsordningen och övriga meddelade villkor tillförsäkrat sig viss kontroll över bolagets verksamhet, kan det — på sätt jag redan tidigare framhållit — med hänsyn till arten och omfattningen av de statens ekonomiska intressen, som äro förbundna med verksamheten, knappast sägas vara tillfredsställande att aktiekapitalet i bolaget helt ligger på enskilda händer och att styrelsens flertal tillsättes i vanlig ordning å bolagsstämma av de enskilda aktieägarna. Då koncessionstiden för bolaget utgår den 30 juni 1943, synes därför tidpunkten nu vara inne att till avgörande upptaga frågan om beredande åt staten av ökat inflytande å ledningen av bolagets verksamhet.

I anledning av det åt statskontoret genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 oktober 1942 lämnade uppdraget att verkställa utredning i förevarande ämne har statskontoret framlagt tre olika, med 1, 2 och 3 betecknade alternativ till frågans lösning.

Enligt alternativ 3 skulle Aktiebolaget tipstjänst upplösas och dess verksamhet övertagas av Svenska penninglotteriet aktiebolag efter en för ändamålet erforderlig ombildning av sistnämnda bolag. Detta förslag har bestämt avstyrkts av båda bolagen. De skäl, som av bolagen härutinnan anförts, synas också motivera, att en lösning av organisationsfrågan icke sker i överensstämmelse med detta alternativ.

Enär jag, i likhet med statskontoret, icke anser tippningsrörelsen vara av sådan natur, att skötseln därav bör tilläggas någon myndighet inom den egentliga statsförvaltningen, torde den naturligaste lösningen därför vara att, med bibehållande av Aktiebolaget tipstjänst såsom ett även i fortsättningen självständigt företag, åtgärder vidtagas för tillgodoseende av kravet på ökat statligt inflytande å företaget. I dylikt hänseende har statskontoret föreslagit, antingen att staten skulle förvärva aktiemajoriteten i bolaget, varjämte antalet av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter i styrelsen skulle ökas till tre (alternativ 1), eller att aktierna, så långt lagen tillåter, förvärfvas av staten (alternativ 2). Styrelsemajoriteten i bolaget har funnit alternativ 1 vara att föredraga framför alternativ 2, medan en ledamot av styrelsen givit förord åt sistnämnda alternativ.

Vid övervägande av de sålunda angivna båda alternativen har jag stannat för att tillstyrka det med 2 betecknade alternativet, vilket synes bäst överensstämma med de principer, som numera följas i de fall då staten anser sig böra bedriva viss verksamhet i bolagsform. Vid förhandlingar med bolagets aktieägare hava dessa förklarat sig villiga att å staten överlåta aktierna till dessas nominella belopp jämte fem procent ränta därå från och med den 1 juli 1942 till dess likvid sker, vilken räntegottgörelse beräknas motsvara den å aktiekapitalet fallande delen av bolagets vinst under samma tid. Jag förordar, att detta förslag godtages. Det för aktieförvärvet erforderliga medelsbehovet torde alltså, med hänsyn jämväl till att åtminstone fyra aktier alltjämt böra förbli i enskild ägo, komma att ligga mellan 46,000 och 47,000 kronor. Jag tillstyrker att för ändamålet anvisas ett till sistnämnda belopp avrundat anslag, vilket synes böra upptagas å tilläggsstat för innevarande budgetår och betecknas såsom reservationsanslag.

Vad angår de ändringar i gällande bolagsordning, som påkallas av företagets förändring till statligt bolag, torde denna fråga framdeles få underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet.

Utskottet finner välgående skäl föreligga för att åt staten beredes ökat inflytande å ledningen av den av Aktiebolaget tipstjänst bedrivna verksamheten och anser en organisationsförändring i sådant syfte böra genomföras i samband med att nu löpande koncessionstid för bolaget utgår den 30 juni 1943. Med avseende å de framlagda alternativa förslagen till dylik förändring av bolagets organisationsform har utskottet vid prövningen av denna fråga funnit lämpligaste lösningen vara, att åt bolaget gives karaktären av ett statligt bolag genom att aktierna, så långt aktiebolagslagen tillåter, förvärfvas av staten. Utskottet förordar alltså i likhet med departementschefen, att detta förslag godkännes av riksdagen. Mot den för aktieförvärvet äskade medelsanvisningen har utskottet icke något att erinra.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Förvärv av aktier i Aktiebolaget tips-tjänst* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 47,000 kronor.

Stockholm den 9 april 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson i Malmö, Torsten Ström, Lindström, Sven Larsson, André, Heiding, Bäcklund, Karl Andersson, friherre De Geer, Ekströmer och Ohlin*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Andersson i Prästbol, Ward, Persson i Falla, Isacsson, Hansson i Rubbestad, Mårtensson, Nilsson i Steneberg, Lindholm och Eriksson i Frägsta.*
